

UNIVERZITET U BEOGRADU
FAKULTET ZA SPECIJALNU
EDUKACIJU I REHABILITACIJU

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF SPECIAL EDUCATION
AND REHABILITATION

11.

MEĐUNARODNI
NAUČNI SKUP
„SPECIJALNA
EDUKACIJA I
REHABILITACIJA
DANAS”

11th

INTERNATIONAL
SCIENTIFIC
CONFERENCE
“SPECIAL
EDUCATION AND
REHABILITATION
TODAY”

ZBORNİK RADOVA

PROCEEDINGS

Beograd, Srbija
29-30. oktobar 2021.

Belgrade, Serbia
October, 29-30th, 2021

UNIVERZITET U BEOGRADU – FAKULTET ZA
SPECIJALNU EDUKACIJU I REHABILITACIJU

UNIVERSITY OF BELGRADE – FACULTY OF
SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION

11. MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP
SPECIJALNA EDUKACIJA I REHABILITACIJA DANAS
Beograd, 29–30. oktobar 2021. godine

Zbornik radova

11th INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION TODAY
Belgrade, October, 29–30th, 2021

Proceedings

**11. MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP
SPECIJALNA EDUKACIJA I REHABILITACIJA DANAS
Beograd, 29-30. oktobar 2021. godine
Zbornik radova**

**11th INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION TODAY
Belgrade, October, 29-30th, 2021
Proceedings**

IZDAVAČ / PUBLISHER

Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju
University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation

ZA IZDAVAČA / FOR PUBLISHER

Prof. dr Gordana Odović, v.d. dekana

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK / EDITOR-IN-CHIEF

Prof. dr Branka Jablan

UREDNICI / EDITORS

Prof. dr Irena Stojković
Doc. dr Bojan Dučić
Doc. dr Ksenija Stanimirov

RECENZENTI / REVIEWERS

Prof. dr Sonja Alimović
Sveučilište u Zagrebu – Edukacijsko rehabilitacijski fakultet, Zagreb, Hrvatska
Doc. dr Ingrid Žolgar Jerković
Univerzitet u Ljubljani – Pedagoški fakultet Ljubljana, Slovenija
Prof. dr Vesna Vučinić, prof. dr Goran Jovanić, doc. dr Aleksandra Pavlović
Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

LEKTURA I KOREKTURA / PROOFREADING AND CORRECTION

Maja Ivančević Otanjac, predavač

DIZAJN I OBRADA / DESIGN AND PROCESSING

Biljana Krasić
Mr Boris Petrović
Zoran Jovanković

Zbornik radova biće publikovan u elektronskom obliku

Proceedings will be published in electronic format

Tiraž / Circulation: 200

ISBN 978-86-6203-150-1

PARTICIPACIJA RODITELJA U PROCESU TRANZICIONOG PLANIRANJA ZA UČENIKE SA SMETNJAMA U RAZVOJU

Gordana Odović**

Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Srbija

Uvod: Odluke koje se donose tokom tranzicionog planiranja značajne su za uspešno uključivanje učenika sa smetnjama u razvoju u odraslo doba. Zbog toga, timski rad ima poseban značaj, a podrazumeva saradnju učenika, roditelja, predstavnika škole i službi za pružanje usluga tokom tranzicije. Participacija roditelja omogućava dobijanje informacija o sposobnostima, ograničenjima i potrebama deteta koje doprinose uspešnom ostvarivanju ciljeva postavljenih tokom tranzicionog planiranja. Ipak, roditelji se često suočavaju sa poteškoćama u ravnopravnom učešću u timskom donošenju odluka o budućnosti svog deteta.

Cilj: Na osnovu pregleda literature identifikovati faktore koji otežavaju i olakšavaju participaciju roditelja u procesu tranzicionog planiranja.

Metod: Prikupljanje literature izvršeno je pregledom elektronskih baza ERIC, JSTOR i Google Scholar. Obuhvaćen je period od 2010. do 2020. godine. Za pretraživanje je korišćeno nekoliko ključnih reči i njihovih kombinacija: roditelji, participacija, tranziciono planiranje, invaliditet, prepreke, facilitatori. Izdvojena su 22 rada koja se odnose na prepreke i facilitatore učešća roditelja u tranzicionom planiranju, a potom je analiziran njihov sadržaj.

Rezultati: Najčešće prepreke sa kojima se suočavaju roditelji uključuju poteškoće psihičke prirode, demografske karakteristike, nedovoljnu komunikaciju i partnerski odnos sa predstavnicima škole i tranzicionih servisa, nedovoljno razumevanje procesa tranzicije i nedostatak znanja o obrazovanju nakon završetka srednje škole. Faktori koji olakšavaju participaciju roditelja su: znanja o procesu tranzicionog planiranja u školi, povećanje komunikacije i saradnje sa predstavnicima škole i tranzicionih servisa, izgradnja neformalne podrške u zajednici i smanjenje stresa.

Zaključak: Dosadašnja istraživanja pružaju dokaze o značaju participacije roditelja u tranzicionom planiranju i faktorima koji otežavaju njihovo aktivno učešće. Podaci o facilitatorima participacije roditelja manje su zastupljeni, pa bi buduća istraživanja trebalo usmeriti na njihovo dalje otkrivanje, kao i na

** gordanaodovic@gmail.com

razvoj programa za aktivnu participaciju roditelja u timskom radu, kako bi se unapredili ishodi tranzicionog perioda učenika sa smetnjama u razvoju.

Ključne reči: *tranzicioni proces, roditelji, prepreke, facilitatori*

UVOD

Prelazak iz škole u radno okruženje izazov je za sve učenike, posebno za učenike sa smetnjama u razvoju. Halpern je definisao tranziciju kao „promenu ponašanja od statusa učenika do preuzimanja uloge odrasle osobe u zajednici” (Halpern, 1994, p. 116). Tranzicija se zasniva na porodičnim vrednostima, prioritetima i kulturi, a usredsređena je na snage, interesovanja, sklonosti i potrebe deteta.

Tranziciono planiranje je proces usmeren na pripremu učenika sa smetnjama u razvoju za život nakon završetka školovanja u oblasti zaposlenja, nastavka obrazovanja nakon srednje škole, održavanja kuće, uključivanja u društvenu zajednicu i ostvarivanja odgovarajućih međuljudskih odnosa (Hendricks & Wehman, 2009). U ovom periodu značajno je pomoći učenicima sa smetnjama u razvoju da razumeju svoj invaliditet, kao i odluke koje će odrediti njihovu budućnost. Centralni deo tranzicionog planiranja je izrada individualnog plana tranzicije, čija je svrha da olakša prelazak iz škole u život odraslih. Plan sadrži ciljeve koje treba ostvariti u oblasti zapošljavanja ili nastavka školovanja, stanovanja, pristupa uslugama u društvenoj zajednici i slobodnog vremena (Goupil et al., 2002). Pojedini autori poput Test i saradnika navode postupke u sekundarnoj tranziciji koji omogućavaju završetak škole ili preveniraju njeno napuštanje, a to su: a) završetak profesionalnog osposobljavanja uključujući podizanje svesti o karijeri, istraživanje karijere, generičke i specifične stručne predmete i plaćeno zaposlenje; b) aktivno učešće učenika u procesu tranzicionog planiranja; c) promena strukture programa u smislu dodavanja izbornih predmeta, smanjenja broja učenika u odeljenju i pružanje mogućnosti za uključivanje u alternativne obrazovne programe (Test et al., 2009).

Planiranje tranzicije treba sagledavati kao višegodišnji proces koji podrazumeva timski rad učenika, roditelja, predstavnika škole i službi za pružanje usluga tokom tranzicije. Tim čine različiti stručnjaci, a svako od njih ima jedinstven pogled na tranziciju škola-posao. Odluka ili preporuka koju donosi tim oslanja se na stručno znanje svojih članova i sadrži objedinjene informacije (deFur, 2002).

Roditelji i učenici igraju važnu ulogu u procesu tranzicije. Učešće roditelja više je od samog prisustva sastancima tima za tranziciono planiranje i pretpostavlja aktivno učešće i saradnju (Miner, 2014). Roditelji imaju pozitivan uticaj na spremnost svog deteta za rad, istraživanje karijere i uspeh na radnom mestu, a pružaju mu pomoć da nauči koja pitanja treba postaviti prilikom razmatranja budućeg zaposlenja i korišćenja postsekundarnih agencija i usluga. Porodice poseduju dragocene informacije o snagama, interesima i potrebama deteta sa smetnjama u razvoju (Wandry & Pleet, 2009).

Blečer smatra da je aktivno učešće porodice u planiranju i donošenju odluka o tranzicionim uslugama primarni faktor uspešne tranzicije za mlade osobe sa smetnjama u razvoju (Blacher, 2001). Učestvovanje braće i sestara bez smetnji u razvoju verovatno je značajan faktor kako uspešne tranzicije tako i dobrobiti za roditelje. Oni pružaju podršku roditeljima kao i bratu ili sestri, pokazuju brigu i interes za njihovu budućnost, a imaju vlastitu ulogu i odgovornosti u tome. U literaturi se ističe suštinska prednost participacije roditelja i razlika koju ona čini u efikasnoj tranziciji. Ipak, stručnjaci u praksi neretko to previde, pa u proces tranzicionog planiranja često ne uključuju roditelje, ne uvažavaju njihove stavove i doprinos (Morris, 2002).

CILJ

Cilj istraživanja je identifikovati faktore koji utiču na participaciju roditelja u procesu tranzicionog planiranja na osnovu pregleda literature.

METOD

Prikupljanje odgovarajuće literature izvršeno je pregledom elektronskih baza ERIC, JSTOR i Google Scholar. Pregledom je obuhvaćen period od 2010. do 2020. godine. Za pretraživanje je korišćeno nekoliko ključnih reči i njihovih kombinacija: roditelji, participacija, tranziciono planiranje, smetnje u razvoju, prepreke, facilitatori. Nakon čitanja apstrakata izdvojena su dvadeset dva rada objavljena na engleskom jeziku koja su se odnosila na participaciju roditelja u tranzicionom planiranju, kao i na prepreke i facilitatore participacije.

REZULTATI

Analizirana literatura nedvosmisleno ukazuje na značaj aktivne participacije roditelja u tranzicionom planiranju. Prepreke sa kojima se suočavaju mogu se grupisati kao teškoće psihičke prirode, demografske karakteristike, nedovoljna komunikacija i partnerski odnos sa predstavnicima škole i tranzicionih servisa, nedovoljno razumevanje procesa tranzicije i nedostatak znanja o obrazovanju nakon završetka srednje škole (Baker et al., 2016; Crockett-Love, 2016; Francis et al., 2014; Francis et al., 2019; Hetherington et al., 2010; Hirano, 2016; Hirano et al., 2016; Hornby & Lafaele, 2011; Kraft & Dougherty, 2013; Kraft & Rogers, 2015; Lewis, 2014; Martinez et al., 2012; Rehm et al., 2013; Schueler et al., 2017; Smith et al., 2011). Faktori koji olakšavaju participaciju roditelja obuhvataju znanja o procesu tranzicionog planiranja u školi, povećanje komunikacije i saradnje sa predstavnicima škole i tranzicionih servisa, izgradnju neformalne podrške u zajednici i smanjenje stresa (Francis et al., 2019; Gonzalez et al., 2011; Hirano & Rowe, 2016; Martinez et al., 2012; Rowe & Test, 2010; Topping, 2011; Trach, 2012; van Rens et al., 2018; Young et al., 2016).

Izloženost roditelja višestrukim stresorima poput nedostatka podrške od strane škole i porodice, vremenski raspored sastanaka i aktivnosti dovodi do emocionalnog

stanja koje uključuje osećanje iscrpljenost i slomljenosti (zbog stalnog traženja informacija, resursa, usluga i podrške), frustraciju i razočaranje (Francis et al., 2014; Francis et al., 2019; Rehm et al., 2013).

Značajnu ulogu u otežavanju participacije u tranzicionom planiranju ima ekonomski status porodice i kulturološka i jezička različitost. Kada porodica nastoji da zadovolji svoje osnovne potrebe za preživljavanjem, aktivnosti koje nisu hitne, poput učešća na školskim sastancima, obično se zanemaruju. Roditelji iz različitih kultura imaju potrebu da ostvare bliži odnos sa stručnjacima u školi koji će im pomoći da se osećaju manje otuđeno i da budu vrednovani kao član tima za izradu individualnog tranzicionog plana i tranzicionog planiranja (Crockett-Love, 2016; Hetherington et al., 2010; Lewis, 2014). Jezička barijera može doprineti poteškoći u komunikaciji sa školom (Hornby & Lafaele, 2011; Smith et al., 2011).

Istraživanja često ukazuju na nedovoljnu komunikaciju i nedostatak partnerskog odnosa roditelja, predstavnika škole i tranzicionih servisa. Kada predstavnici škole imaju pozitivan stav prema porodici i njenoj participaciji, roditeljska osećanja prema školi su pozitivna (Hornby & Lafaele, 2011). Takođe, roditelji izražavaju nezadovoljstvo podrškom koju dobijaju od agencija za pružanje tranzicionih usluga (Martinez et al., 2012). Kao barijere u komunikaciji roditelji navode nepravovremenost, nedovoljno kvalitetnu i nejasnu komunikaciju, a predstavnici škole ističu jezičke barijere i netačne kontakt podatke za komunikaciju sa porodicama (Baker et al., 2016).

Nepripremljenost roditelja i učenika, nedovoljno razumevanje procesa tranzicije i nedostatak znanja o mogućem obrazovanju nakon završetka srednje škole, takođe su razlozi nedovoljno aktivnog učešća roditelja u tranzicionom planiranju. Porodice treba angažovati pre početka tranzicionog planiranja i podsticati na aktivnu ulogu u oblikovanju tranzicionog plana svoje dece. Mogućnost za efikasnije planiranje može im pružiti obuka o pravima učenika i porodice, informacije o planiranju tranzicije i resursima u zajednici (Hetherington et al., 2010).

Pažnja istraživača bila je usmerena i na izradu instrumenata za identifikovanje faktora za uključenost roditelja u tranziciono planiranje, što ujedno može biti način identifikovanja oblasti za primenu intervencije kao facilitatora uključenosti roditelja u tranziciono planiranje i usluge (Hirano, 2016; Hirano et al., 2016; Kraft & Dougherty, 2013; Kraft & Rogers, 2015; Schueler et al., 2017).

Upoznavanje sa tokom tranzicionog planiranja u domenima postavljanja ciljeva, tranzicionih usluga i pružaoca usluga posle sekundarne tranzicije jedan je od načina podsticanja aktivne participacije roditelja (Rowe & Test, 2010). Preporučuje se i stručno usavršavanje i kontinuirana obuka za stručnjake u školi i van nje uz korišćenje postojećih znanja i veština o partnerstvu roditelja i zajednice (Gonzalez et al., 2011; Hirano & Rowe, 2016; Martinez et al., 2012).

Dobru komunikaciju i saradnju sa predstavnicima škole i tranzicionih servisa treba ostvariti što ranije tokom školovanja deteta primenom kolaborativnog modela. Prema tome, timovi treba da dele informacije i rade zajedno kada kreiraju planove tranzicije (Trach, 2012). Pored toga, korisna bi bila obuka roditelja za poznavanje

tranzicionih usluga i ostvarivanje kontakta sa pružiocima usluga u zajednici (Young et al., 2016).

Jedan od načina za unapređivanje participacije roditelja predstavlja korišćenje neformalnih oblika podrške u zajednici. S obzirom da okruženje utiče na tranziciju više nego razvojne karakteristike deteta smatra se da mreža eksterne podrške može biti od suštinskog značaja za uspešnu tranziciju (Topping, 2011; van Rens et al., 2018).

Pružanje emocionalne podrške roditeljima i umrežavanje porodica uz stvaranje lokalnog mentorskog programa može da doprinese smanjenju stresa kod roditelja (Francis et al., 2019).

ZAKLJUČAK

Dosadašnja istraživanja pružaju dokaze o značaju participacije roditelja u tranzicionom planiranju i faktorima koji otežavaju njihovog aktivno učešće. Podaci o facilitatorima participacije roditelja manje su zastupljeni, pa bi buduća istraživanja trebala usmeriti na njihovo otkrivanje, kao i na razvoj programa za podsticanje aktivne participacije roditelja u timskom radu, kako bi se unapredili ishodi tranzicionog perioda učenika sa smetnjama u razvoju.

LITERATURA

- Baker, T. L., Wise, J., Kelley, G., & Skiba, R. J. (2016). Identifying barriers: Creating solutions to improve family engagement. *School Community Journal*, 26(2), 161-184.
- Blacher, J. (2001). Transition to adulthood: Mental retardation, families, and culture. *American journal of mental retardation: AJMR*, 106(2), 173-188. [https://doi.org/10.1352/0895-8017\(2001\)106<0173:TTAMRF>2.0.CO;2](https://doi.org/10.1352/0895-8017(2001)106<0173:TTAMRF>2.0.CO;2)
- Crockett-Love, E. M. (2016). *Planning for transition in special education* [Thesis, Governors State University]. OPUS. <http://opus.govst.edu/capstones>
- deFur, S. H. (2002). *Transition planning: A team effort*. NICHCY. <https://fndusa.org/wp-content/uploads/2015/06/Transition-Planning-A-Team-Effort.pdf>
- Francis, G. L., Gross, J. M. S., Turnbull, A. P., & Turnbull, R. (2014). Understanding barriers to competitive employment: A family perspective. *Inclusion*, 2, 37-53. <https://doi.org/10.1352/2326-6988-2.1.37>
- Francis, G. L., Register, A., & Reed, A. S. (2019). Barriers and supports to parent involvement and collaboration during transition to adulthood. *Career Development and Transition for Exceptional Individuals*, 42(4), 235-245. <https://doi.org/10.1177/2165143418813912>
- Gonzalez, R., Rosenthal, D. A., & Kim, J. H. (2011). Predicting vocational rehabilitation outcomes of young adults with specific learning disabilities: Transitioning from school to work. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 34(3), 163-172. <http://dx.doi.org/10.3233/JVR-2011-0544>
- Goupil, G., Tassé, M., Garcin, N., & Doré, C. (2002). Parent and teacher perceptions of individualised transition planning. *British Journal of Special Education*, 29(3), 127-135. <https://doi.org/10.1111/1467-8527.00255>

- Halpern, A. (1994). The transition of youth with disabilities to adult life: A position statement in the division on career development and transition, the council for exceptional children. *Career Development for Exceptional Individuals*, 17, 115-124. <https://doi.org/10.1177%2F088572889401700201>
- Hendricks, D. R., & Wehman, P. (2009). Transition from school to adulthood for youth with autism spectrum disorder: Review and recommendations. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 24(2), 77-88. <https://doi.org/10.1177%2F1088357608329827>
- Hetherington, S. A., Durant-Jones, L., Johnson, K., Nolan, K., Smith, E., Taylor-Brown, S., & Tuttle, J. (2010). The lived experience of adolescents with disabilities and their parents in transition planning. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 25(3), 163-172. <https://doi.org/10.1177%2F1088357610373760>
- Hirano, K. A. (2016). *Parent Involvement in Secondary Special Education and Transition: A Psychometric Study* [Dissertation, University of Oregon]. CORE. <https://core.ac.uk/download/pdf/80854122.pdf>
- Hirano, K. A., Garbacz, S. A., Shanley, L., & Rowe, D. (2016). Parent involvement in secondary special education and transition: An exploratory psychometric study. *Journal of Child and Family Studies*, 25, 3537-3553. https://www.infona.pl/resource/bwmeta1.element.springer-doi-10_1007-S10826-016-0516-4
- Hirano, K. A., & Rowe, D. A. (2016). A conceptual model for parent involvement in secondary special education. *Journal of Disability Policy Studies*, 27(1), 43-53. <https://doi.org/10.1177/1044207315583901>
- Hornby, G., & Lafaele, R. (2011). Barriers to parental involvement in education: An explanatory model. *Educational Review*, 63(1), 37-52. <https://doi.org/10.1080/00131911.2010.488049>
- Kraft, M., & Dougherty, S. (2013). The effect of teacher–family communication on student engagement: Evidence from a randomized field experiment. *Journal of Research on Educational Effectiveness*, 6(3), 199-222. <http://dx.doi.org/10.1080/19345747.2012.743636>
- Kraft, M., & Rogers, T. (2015). The underutilized potential of teacher-to-parent communication: Evidence from a field experiment. *Economics of Education Review*, 47, 49-63. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2015.04.001>
- Lewis, J. C. (2014). *The impact of the student directed transition planning lessons on the self-advocacy and the decision-making skills of students with disabilities: A mixed method analysis* [Dissertation, University of Hawaii]. ScholarSpace. https://scholarspace.manoa.hawaii.edu/bitstream/10125/101109/1/Lewis_Jeanine_r.pdf
- Martinez, D. C., Conroy, J. W., & Cerreto, M. C. (2012). Parent involvement in the transition process of children with intellectual disabilities: The influence of inclusion on parent desires and expectations for postsecondary education. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, 9(4), 279-288. <https://doi.org/10.1111/jppi.12000>
- Miner, C. (2014). Person centered transition planning. In D. Hunter & K. Storey (Eds.). *The road ahead: Transition to adult life for persons with disabilities* (pp. 9-30). IOS Press BV.
- Morris, J. (2002). *Young disabled people moving into adulthood*. Foundations, York, Joseph Rowntree Foundation. <https://www.jrf.org.uk/report/moving-adulthood-young-disabled-people-moving-adulthood>

- Rehm, R. S., Fisher, L. T., Fuentes-Afflick, E., & Chelsa, C. A. (2013). Parental advocacy styles for special education students during transition to adulthood. *Qualitative Health Research, 23*(10), 1377-1387. <https://doi.org/10.1177/1049732313505915>
- Rowe, D. A., & Test, D. W. (2010). The effects of computer-based instruction on the transition planning process knowledge of parents of students with disabilities. *Research and Practice for Persons with Severe Disabilities, 35*, 102-115. <https://doi.org/10.2511%2Frpsd.35.3-4.102>
- Schueler, B. E., McIntyre, J. C., & Gehlbach, H. (2017). Measuring parent perceptions of family–school engagement: The development of new survey tools. *School Community Journal, 27*(2), 275-301. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1165635>
- Smith, J., Wohlstetter, P., Kuzin, C. A., & De Pedro, K. (2011). Parent involvement in urban charter schools: New strategies for increasing participation. *School Community Journal, 21*(1), 71-94. <https://eric.ed.gov/?id=EJ932201>
- Test, D. V., Fowler, C. H., White, J., Richter, S., & Walker, A. (2009). Evidence-based secondary transition practices for enhancing school completion. *Exceptionality, 17*(1), 16-29. <https://doi.org/10.1080/09362830802590144>
- Topping, K. (2011). Primary–secondary transition: Differences between teachers’ and children’s perceptions. *Improving Schools, 14*(3), 268-285. <https://doi.org/10.1177%2F1365480211419587>
- Trach, J. S. (2012). Degree of collaboration for successful transition outcomes. *Journal of Rehabilitation, 78*(2), 39-48.
- van Rens, M., Haelermans, C., Groot, W., & Maassen van den Brink, H. (2018). Facilitating a successful transition to secondary school: (How) Does it work? A systematic literature review. *Adolescent Research Review, 3*(1), 43-56. <https://doi.org/10.1007/s40894-017-0063-2>
- Wandry, D. L., & Pleet, A. M. (2009). *Engaging and empowering families in secondary transition: A practitioner’s guide*. Council for Exceptional Children.
- Young, J., Morgan, R. L., Callow-Heusser, C. A., & Lindstrom, L. (2016). The effects of parent training on knowledge of transition services for students with disabilities. *Career Development and Transition for Exceptional Individuals, 39*(2), 79-87. <https://doi.org/10.1177%2F2165143414549207>

PARENT PARTICIPATION IN TRANSITION PLANNING PROCESS FOR STUDENTS WITH DISABILITIES

Gordana Odović

University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation, Serbia

Introduction: *Decisions made during the transition planning period are important for the successful transition of students with disabilities into adulthood. Therefore, teamwork has a special significance, and implies the cooperation of students, parents, school representatives and transition services providers. Parental participation enables obtaining information about the child’s abilities, limitations and needs that will contribute to setting realistic goals during transitional planning. However, parents often face difficulties in equal participation in team decision-making about their child’s future.*

Aim: *Based on the literature review, to identify factors that hinder and facilitate parent participation in the transition planning process.*

Method: *The literature was collected using computer-based searches of electronic databases including ERIC, JSTOR and Google Scholar. The period from 2010 to 2020 was covered. Several key words and their combinations were used for the search: parents, participation, transition planning, disability, obstacles, facilitators and 22 papers dealing with obstacles and facilitators of parent participation in transition planning were singled out, and then their content was analysed.*

Results: *The most common obstacles faced by parents are psychological difficulties, demographic characteristics, insufficient communication and partnership with school representatives and transition service providers, insufficient understanding of the transition process and lack of knowledge about post-secondary education. Parent participation facilitating factors include gaining knowledge of the school's transition planning process, better communication and collaboration with school representatives and transition service providers, building informal community support, and reducing stress.*

Conclusion: *Previous research evidence indicated the importance of parent participation in transition planning and the factors that hinder their active participation as well. Evidence of parent participation facilitators is less represented, so future research should be focused on their further identification and developing a program for promoting active parent participation in teamwork in order to improve the transition period outcomes of students with disabilities.*

Keywords: *transition process, parents, obstacles, facilitators*